

VIRGIL ALEXANDRU DRAGALINA, *Bătălia de la Jiu*, București, Compania Dan Puric, 2020, 174 p.

Lucrarea lui Virgil Alexandru Dragalina, consacrată primei bătălii de la Jiu, din octombrie 1916, încheiată cu respingerea ofensivei germane și austro-ungare și cu restabilirea frontului în unele puncte pe linia de graniță, reprezintă o evocare parțială și totodată sugestivă. Este parțială fiindcă, pe de o parte, survine ca evocare omagială a generalului Ioan Dragalina în antiteză cu alți ofițeri superiori implicați în evenimente, iar pe de altă parte, pentru că abstrage prima bătălie de la Jiu din contextul de ansamblu al campaniei, o consideră chiar „cea mai strălucită și mai categorică victorie din tot războiul nostru” (p. 62), în condițiile în care, strategic vorbind, anul 1916 s-a încheiat cu înfrângerea armatei române, ceea ce scade sensibil importanța pe teren a oricărei victorii trecătoare.

Deși este parțială, evocarea nu este însă mai puțin sugestivă. În primul rând din punct de vedere militar, întrucât relevă importanța spiritului de inițiativă și procedeele tactice prin care poate fi contraatacat cu succes un inamic profitând de lungimea prea mare a comunicațiilor și de expunerea flancurilor sale, după cum relevă și riscurile unei defensive în linie, prin care orice străpungere ajunge să amenințe întregul front. (Cu atât mai surprinzătoare opțiunea inițială pentru o astfel de apărare, anterior numirii lui Ioan Dragalina la comanda Armatei 1 de la Jiu, câtă vreme asupra riscurilor în cauză Carl von Clausewitz avertizase deja cu circa optzeci de ani înainte). În al doilea rând din punct de vedere istoric, în măsura în care documentează practic atmosfera, preocupările, atitudinile înregistrate la nivelul de conducere al armatei române în 1916, susceptibile să lămurească mai bine, așadar inclusiv din perspectiva factorului uman, evoluția operațiunilor până la sfârșitul anului. Se observă astfel cum trăsăturile morale au fost diverse, curajul amestecându-se cu teama, hotărârea cu indecizia și generozitatea cu meschinăria.

Neașteptată prin eclectismul ei ni se pare opțiunea editorială de a publica în cuprinsul aceluiași volum Cuvântul înainte scris de către Dan Puric, ce interpretează sacrificiul ofițerilor și soldaților implicați în prima bătălie de la Jiu din punctul de vedere metaistoric al unei conștiințe românești arhetipale, respectiv Prefața lui Petre Ottu, concepută în terennii pozitivi ai criticii documentare. Indiscutabil, sunt maniere de abordare a chestiunii din câmpuri de referință diferite și ca atare dificil, dacă nu imposibil, de reconciliat metodologic într-o lucrare omogenă teoretic. Nu este exclus însă ca, în ceea ce privește percepția cititorului, a cărui subiectivitate nu disjunge ci sintetizează planurile de înțelegere, cele două să se regăsească pe undeva în același registru de rezonanță personală.

Alexandru Mamina

ȘTEFANIA DINU, *Mese și meniuri regale: eleganță, fast și bun gust*, București, Corint, 2019, 192 p.

Lucrarea Ștefaniei Dinu se înscrie în seria preocupările mai vechi pe care autoarea le are legate de viața cotidiană în perioada Vechiului Regat și în special cu referire la curtea casei regale a României¹. Firul urmărit este unul cronologic, cu o discuție asupra meselor și meniurilor din timpul a

¹ Ștefania Dinu, *Viața cotidiană la Curtea Regală a României, 1914–1947*, București, Cartex, 2011. Adăugăm expozițiile coordonate și însoțite de albume, dintre care le amintim pe cele referitoare la modă și veșminte, la transformările prin care a trecut clădirea Palatului Cotroceni de la un Palat regal la un Palat al pionierilor sau implicațiile prezenței familiei regale pe frontul primului război mondial (1916–1918).

patru regi, fiecare cu protocolul și specificul său. Ca reguli generale, aflăm că ceremonialul este fixat oficial încă din 1875 și că rolul important în stabilirea sarcinilor îl are mareșalul curții, iar Curtea regală era împărțită în trei (Curtea civilă, Curtea militară și Curtea doamnei/reginei). Dacă însă intrăm, așa cum ne propune autoarea, în lumea regalității prin prisma gastronomiei de la curte, aflăm lucruri relevante pentru fiecare domnie. Astfel, curtea regelui Carol I ne apare ca fiind austeră, cu puține momente de sociabilitate familială și publică; în parte datorită și morții premature a fiicei, Maria. Balurile erau rare prin comparație cu ceea ce întâlnim în timpul succesorilor săi, dar incursiunea în gastronomia voiajurilor de plăcere efectuate de Carol I anual, pe Dunăre, în compania familiei și a doctorului Grigore Antipa, este o surpriză.

După moartea lui Carol I, principesa și viitoarea regină Maria aduce în prim plan picnicul, ora ceaiului englezesc, diversifică și mai mult meniurile și, fapt inedit, introduce o seară în care familia regală petrece numai alături de personal. Creșterea numărului de evenimente, dar și a dorinței de a plăia cât mai mult meniul pe tipul întrunirii, atrage o serie de „dificultăți culinare” dintre care cea mai importantă, pentru suverană, este găsirea unui bucătar dedicat și talentat (p. 29–30).

O altă transformare are loc în timpul regelui Carol II. El păstrează tradiția bucătarilor germani care sunt specializați într-o gastronomie franceză, dar două aspecte noi îi reflectă domnia. În primul rând, ajunge să prefere bunurile de larg consum precum Coca-Cola și, totodată, să se îndrepte spre mâncăruri pe care le-am numi colocvial „populare”, spre exemplu cârnați cu varză și fasole, costiță etc. (p. 79). În al doilea rând, întâlnim la momente de gală „invenții” culinare precum deserturile „Dorința regelui”, „Castelul Foișor”, în 1936 (p. 59) sau felurile „Trăiască regele” și „Carol”, în 1938 (p. 68). Desprinderea de un protocol tradițional și îndreptarea spre dictatura carlistă este evidentă și în ce se servește invitaților în farfurie. Despre Mihai I considerațiile sunt puține, dar un filon care credem că ar oferi multe piste de lucru în viitor și care aici este doar punctat este rolul Economatului în aprovizionarea Curții regale în aceste ultime domnii (p. 74–75).

Cartea se încheie cu o anexă documentară referitoare la titulatura și rolul furnizorilor regali, aspectele financiare (facturi) și o parte din rețetele utilizare. La aceasta se adaugă o ilustrație bogată (p. 97–192), ea în sine un material documentar. Între aceste fotografii, de un inedit aparten este cea care o are în centrul atenției pe mica principesă Maria în vizită la rudele de la Neuwied (1873), sau cea în care principesa Maria și principesa Elisabeta ne privesc îngăduitoare în timp ce fotograful le-a surprins în poză la un picnic în munții Bucegi (cca. 1900). Această ilustrație cuprinde și elemente de cultură materială (meniuri, veselă) care vin cu propriul istoric.

În cazul meniurilor se observă o certă evoluție estetică și, totodată, o ierarhizare în funcție de tipicul evenimentului. Meniurile sunt: simple (pentru membrii familiei regale), cu simboluri heraldice (pentru mesele oficiale), cu o ilustrație specifică locației (castelul Peleş, Dunărea) sau momentului (gală de comemorare, de exemplu). În acest sens, ne apar ca deosebite meniurile servite cu prilejul inaugurării canalului „Regele Carol I”, care cuprind fotografii din județul Tulcea (1906), sau cele create pentru celebrarea căsătoriilor. Aspectul estetic la moment festiv în materie de ilustrație evoluează și întâlnim o implicare inclusiv a artiștilor vremii precum Ottilia Michail-Oteteleşanu² sau Alexandru Poitevin Skeletti³. Dintr-un alt punct de vedere, meniurile pot fi privite și ca un dublu document: pe lângă felurile de mâncare oferite la mese sunt și o mărturie a celor prezenți, întrucât se observă obișnuința de a include cât mai multe semnături.

Pe alocuri textul este descriptiv și ne-am fi dorit o comparație cu alte case regale europene, sau o analiză prin prisma observațiilor făcute de criticii din *high life*-ul românesc precum Claymoor. Curiozitatea stărnită de subiect merge și mai departe și poate că o prezentare detaliată a activității și vieții la curte a unuia dintre bucătarii șefi ar fi adus un plus de pitoresc. Însă, chiar și prin atât cât s-a întreprins printr-o carte care ajunge la un public mai larg și nu specialist, s-a făcut un pas înainte în ce

² Ottilia Michail-Oteteleşanu (1885–1974), pictoriță și plasticiană, specialistă în tehnica emailului. A lucrat pentru familia regală, iar în perioada regimului comunist pentru Patriarhia Română.

³ Alexandru Poitevin Skeletti (1879–1959), pictor impresionist, membru în societatea „Cenaclul Idealist” (1915–1935), fondată de Alexandru Severin și Ignat Bednarik și patronată, inițial, de regina Elisabeta a României.

privește un subiect care doar la o primă vedere poate părea facil și minor, dar care reflectă cu prisosință o cultură a elitei.

Nicoleta Roman

OLIVER JENS SCHMITT, *Corneliu Zelea Codreanu. Ascensiunea și căderea „Căpitanului”*, București, Humanitas, 2017, 455 p.

Cartea lui Oliver Jens Schmitt, *Corneliu Zelea Codreanu. Ascensiunea și căderea „Căpitanului”*, ridică o serie de întrebări legate de modernizarea culturală a României moderne. Oliver Jens Schmitt nu este interesat de o analiză structurală a societății românești, cu toate că biografia sa nu abundă în focalizări psihologice sau în prezentarea unei traiectorii biografice unice. Istoricul elvețian apare ca direct preocupat de contextul național extins al anilor 1919–1938 în România și de moravurile politice autohtone, păstrându-l, însă, în centru pe omul Zelea Codreanu.

Cum se poate defini succint fascismul românesc după Oliver Jens Schmitt? Acesta este o emanație radicalizată a tradiționalismului popular românesc de dinainte de 1914, îngemănat cu elemente specifice conservatorismului agrarian de după 1880 din Europa centrală și de est. Din perspectiva autorului, pilonii ideologiei fasciste la români sunt, în ordine aleatorie, următorii: 1) naționalism etnic visceral, dublat de xenofobie; 2) antisemitism religios și 3) conceperea statului din perspectivă ortodoxistă, ca o formă de teocrație. Odată cu fondarea României Mari, șovinismul românesc capătă proporții gigantice, minoritățile conlocuitoare, constituind 30% din populația țării, dar și regionalismul neamului neomogen fiind suspectate și detestate politic și cultural. Antisemitismul, deși, repetăm, religios, atestă viziunea anticapitalist-romantică, etanș-reacționară, a păturilor de târgoveți, funcționari mici și medii, țărani prosperi și personal eclesiastic din România. Evreul este numaidecât asociat cu dominația banului, a creditului și dobânzii cămătărești, a cosmopolitismului urban, a industrializării și științei moderne. Orașul e sălașul diavolului străin. Igiena și educația formală sunt acuzate, implicit, de spirit „jidănesc”. Ortodoxia, ca formă de viață sătească, campestră, analfabetă, colectivist-gregară, de rugăciune și posturi aspre în vederea celei de-a doua venirii a lui Mesia, cimentează excepționalismul românesc fictiv.

Cu toate acestea, dacă fascismul s-ar fi redus la aceste câteva idei ordonatoare, atunci am fi avut un partid parlamentar, Liga Apărării Național Creștine, condusă de A. C. Cuza, care își formulase programul antisemit încă de dinainte de anul 1914. Aici se poate afirma că A. C. Cuza este personalitatea cea mai îngroșată a ideilor politice prezentate în epocă de sămănătorismul lui Nicolae Iorga, o versiune ideologică atenuată și hipertalentată a profesorului din Iași. Ceea ce aduce Legiunea Arhanghelul Mihail, rebotezată Garda de Fier și reprezentată de Partidul Totul pentru Țară, este un plus de violență teroristă, organizare civilă paramilitară și un antiparlamentarism totalitar. Oliver Jens Schmitt vede în succesul mișcării lui Corneliu Zelea Codreanu rezultatul colaborării generale a partidelor politice românești cu gruparea legionară: de la procesul ucigașului prefectului Manciu, în care criminalul de Corneliu Zelea Codreanu scapă nepedepsit, până la împușcarea prim-ministrului liberal I. G. Duca în decembrie 1933, statul român sprijină, incită la și se lasă inoculat cu practici și politici legionare. Personalități parlamentare ca Alexandru Vaida-Voevod, Iuliu Maniu și, până la un punct, chiar și regele Carol al II-lea, au încurajat mișcarea legionară și blocul fascist din care făcea parte. Corneliu Zelea Codreanu și A. C. Cuza se aflau într-o rivalitate acerbă pentru putere în România anilor 1930–1938, dictatura regală armonizând autoritar și dizolvând politic ambele direcții de acțiune. Sponsorii Gărzii de Fier nu sunt numai membrii săi cotizanți din păturile de mijloc, ci și mari industriași locali. Influența germano-italiană în politica internă crește semnificativ în România după 1935, dar legionarismul este creația ideologică cea mai românească din cele existente până atunci. Siguranța, poliția, jandarmeria luptă împotriva partidelor de extremă dreaptă doar atunci când nu primesc ordin să supravegheze sau să se alieze conjunctural cu Garda de Fier. Spectrul fascist se